

OQAVA VA CHIQINDI SUVLARNING SIFATI VA ULARNING SUG'ORISH UCHUN YAROQLILIGI, ULARDAN SUG'ORISHDA FOYDALANISH. SUV MANBALARINING ATROF-MUHITGA TA'SIRI

Shamshidinova Mushtariy Pattojon qizi talaba ¹

¹ *Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti*

Andijon, O'zbekiston

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 13.06.2025

Revised: 14.06.2025

Accepted: 15.06.2025

KALIT SO'ZLAR:

*Oqava suv, chiqindi suv,
korxona,
sug'orish, tozalash, fizik, kimyoviy,
ekologik, suv ombori.*

Ushbu maqolada oqava va chiqindi suvlarning sifati va ularning ahamiyati, sug'orishga yaroqliligini ta'minlash va ulardan foydalanish hamda suv manbalarining atrof-muhitga ta'sirini o'rganish usullari haqida ilmiy ma'lumotlar berilgan.

KIRISH. Bugungi kunda eng global muammolardan biri suvdur. Suvning sifati inson salomatligi, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishi va ekotizm uchun juda muhimdir, aholi sonining ko'payishi va tabiiy muhitning buzilishi bilan har kim uchun yetarli va xavfsiz suv ta'minotini ta'minlash tobora qiyinlashib bormoqda. Yechimning asosiy qismi kamroq ifloslanishni keltirib chiqarish va chiqindi suvlarni boshqarish usullarini yaxshilashdir. Shuning uchun ham barqaror iqtisodiyotni bizdan chiqindi suvlarni tashlab yuborish yoki e'tiborsiz qoldirish o'rniga, uning potentsiali uchun qadrlashni talab qiladi. Chiqindi suvlarni xavfsiz boshqarish nafaqat muqobil suv manbasi, balki ekotizmlarimizni himoya qilishga va energiya, ozuqa moddalari va boshqa qayta tiklanadigan materiallarni berishga yordam beradi.

Dunyo aholisining deyarli yarmi suv yetmaydigan joylarda yashaydi va bu ko'rsatkich 2050-yilga kelib 5.7 mlrdga yetishi mumkin. Shuning uchun mavjud suvni qayta ishlash usullarini topish juda zarur hisoblanadi. Chiqindi suvlarni boshqa maqsadlardan, masalan sug'orish uchun tozalash, suv tanqisligining samarali yechimi hisoblanadi, ammo suvning

sifati va tozalash usullari yetarli bo'lmasa, inson salomatligi va atrof-muhit uchun xavf tug'dirishi mumkin.

Sanoat korxonalari va maishiy korxonalardan chiqadigan suvlar oqava suvlar deyiladi. Ulardan sanoatda, hayot faoliyati davomida foydalanish suvni tejashga olib keladi. Ammo ulardan o'z holicha foydalanib bo'lmaydi.

Chiqindi suvlarni tozalash jarayonlariga foydalanilgandan so'ng hosil bo'lgan oqava suvlarni qabul qilinadigan muhitning kimyoviy, fizik, bakteriologik va ekologik xususiyatlarini buzmasligini ta'minlash uchun qo'llaniladigan bir qator jarayonlar kiradi. Chiqindi suvlardagi ifloslantiruvchi moddalarni olib tashlash uchun chiqindi suvlarning sifatiga mos keladigan birlamchi, ikkilamchi va ilg'or tozalash usullari qo'llaniladi. Asosiy davolash usuli jismoniy kuchaytirish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Ushbu usulda suzuvchi va joylashtirilgan qattiq materiallar chiqindi suvdan tozalanadi. Ikkilamchi tozalash usulida u organik moddalarni yo'q qilish uchun bir qator biologik va kimyoviy kuchaytirish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Ilg'or tozalash usulida ushbu jarayonlarga qo'shimcha ravishda chiqindi suvda qolgan barcha ifloslantiruvchi moddalar chiqarib tashlanadi.

Chiqindi suvlarni tozalashning usullari ko'p: flotatsiya, filtrlash, fizik va kimyoviy jarayonlar. Zararli mikroorganizmlarni yo'q qilish uchun xlorlash, ozon, ultrabinafsha, nitrifikatsiya, pishib etish havzalari va ionlarni yaxshilash jarayonlari amalga oshiriladi.

Korxonalar iloji boricha chiqindilarni ishlab chiqarmaslik kerak, ammo oqava, chiqindi suvlarning sifati va ularning sug'orish uchun yaroqliligini o'rganish va ularning sug'orishdagi ahamiyatini oshirish lozim.

Mamlakatimiz iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda suv resurslari g'oyat katta ahamiyat kasb etadi. Suv xalq xo'jaligining barcha tarmoqlarida va aholining hayot faoliyatida ishlatiladi. Markaziy Osiyo davlatlarini suv bilan ta'minlaydigan asosiy suv zahiralari Chotqol, Pomir-Oloy va Tyanshan tizma tog'larida joylashgan.

Suvning mamlakatimiz hududi bo'yicha taqsimlanishidagi notekislik uning mavsumiy o'zgarishlari tufayli kuchayib boradi. Suv balansi va uning yil, fasllari bo'yicha taqsimlanishiga daryolarning suv bilan ta'minlanish harakteri katta ta'sir ko'rsatadi. Mamlakatimizdagi Zarafshon, Chirchiq, Surxondaryo, Qashqadaryo va boshqa daryolarning suv resurslari tog'lardagi qorlar erishi va yomg'ir yog'ishi natijasida shakllanadi. Qorlarni erishi va yomg'ir yog'ishi natijasida to'yinadigan daryolarda eng katta suv sarfi bahor fasliga to'g'ri keladi.

Gidrotexnika inshootlarining suv oluvchi, suvni tusuvchi, suvni saqlovchi va boshqa turlari mavjud bo'lib, ular atrof-muhitga har xil ta'sir ko'rsatadi. Bu inshootlarda atrof-muhitga eng ko'p ta'sir etuvchisi suv omborlari hisoblanib, ular ma'lum loyihalar asosida quriladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak,suvni tejash,ulardan unumli foydalanish va sug'orishda foydalanish qishloq xo'jaligining asosiy tarmoqlari hisoblanadi.Suv manbalarining atrof-muhitga ta'sirini o'rganish orqali esa tabiatning ijobiy o'zgarishiga ta'sir o'tkazadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.srcyrl.udwatertechnologies.com
- 2.standart.uz
- 3.arxiv.uz
- 4.gozetim.com
- 5.uz.m.wikipedia.org
- 6.Constitution-our pride, our pride. The highest value of human rights and preservation of nature! AQXAI assistant-son of Bekzodbek Umarov Bakhtiyorzhan
- 7.Bekzod Umarov Bakhtiyorjon son, Shamshidinova Mushtariy Pattojon daughter Grunt water formation and hydrogeological aspects
- 8.Bekzod Umarov Bakhtiyorjon son, Shamsiddinova Mushtariy Pattojon daughter Adverse effects of Grunt water on ecology
- 9.B.To'xtashev,T.Qoraboyeva,Y.Ashirov,J.Eshonqulov Toshkent "Ijod Press"2019 QISHLOQ XO'JALIK MELIORATSIYA VA YER TUZISH FANIDAN AMALIY MASHG'ULOTLAR VA LABORATORIYA ISHLARI
- 10.S.Avezbayev,T.Karabayeva "Yer tuzish" Toshkent-2005